

A kötetbe felvett szövegek természete eleve meghatározta a jegyzet törzsanyagát, elsősorban a nevek és a fogalmak közelebbi értelmezése, az alapvető olvasói tájékoztatás szempontjából. Igyekeztünk minden előforduló nevet és színházzal kapcsolatos, ismeretlennek vélt fogalmat értelmezni. Néhol sajnos ez objektív akadályokba ütközött, nem találtunk megfelelő és megbízható forrásokra. Ugyanakkor a jegyzetkészítés szűk korlátai gátoltak bennünket abban, hogy ahol erre mód van, bővebb ismertetést közöljünk. Csak a legfontosabb adatok közlésére szorítkozunk. Csupán azokról a személyekről próbáltunk több ismeretet nyújtani, akiknek emlékiratkészletét vagy levelét közöltük. Tudjuk, hogy a jegyzetben nyújtott információink nem teljesek, illetve teljesebbek is lehetnének, de figyelmünket elsősorban a mi vidékünkre vonatkozó adatokra összpontosítottuk.

A nagyon ismert és a forrásanyag híján teljesen ismeretlen neveket nem vettük fel a jegyzetbe.

A szöveg közlésében, lévén, hogy a forrásokban ez se nem következetes, se nem olvasmányos, nem követtük az eredeti helyesírást, néhány esetet kivéve a mai helyesírást alkalmaztuk, s a könnyebb érthetőség kedvéért néhány esetben az interpunkciót is megváltoztattuk. Külön zárójelben jelöltük az olvashatatlan szavakat.

A jegyzet készítésében a következő műveket és ezek jegyzetanyagát használtuk fel:

Színházi kislexikon (Budapest, 1969.); Magyar színművészeti lexikon (Budapest, 1930); Színészeti lexikon (Budapest, 1930.); Magyar

irodalmi lexikon I—III. (Budapest, 1965.); Irodalmi lexikon (Budapest, 1927.); Magyar irodalmi lexikon (Budapest, 1926.); A Nemzeti Színház százéves története I—II (Budapest, 1938.); Világirodalmi lexikon I—IV. (Budapest, 1970-től); A Nemzeti Színház (Budapest, 1965.); Déryné Emlékezései I—II. (Budapest, 1955.); Szuper Károly Színészeti naplója (Budapest, 1975.); Szilágyi Pál: Egy nagyapa regéi unokájának (Budapest, 1975.); Cenner Mihály: Magyar színészet Székesfehérvárott és Fejér megyében (Székesfehérvár, 1972.); Staud Géza: A magyar színháztörténet forrásai I—III. (Budapest, 1962.); Iványi István: Szabadka története (Szabadka, 1892.); Kolozsi Tibor: Szabadkai sajtó 1848—1919 (Szabadka, 1973.); Garay Béla: Az ekhós-szekértől a forgószínpadig (Újvidék, 1953.); Pozorišne tradicije grada Sombora, katalógus (Zombor, 1970.); Pozorišne tradicije grada Zrenjanina, katalógus (Zrenjanin, 1972.); Káich Katalin: A zombori magyar színművészet története és repertóriuma (Újvidék, 1975.); Fekete Sándor: Petőfi a vándorszínész (Budapest, 1969.); Pór Anna: Balog István... (Budapest, 1974.); Benkő Kálmán: Magyar színvilág 1565—1872. (Budapest, 1873.); Garay Béla: A szabadkai színművészet a 19. században (Kézirat); Révai Nagy Lexikona (Budapest, 1935.)

S végezetül: itt mondunk köszönetet mindenkinek, intézményeknek és magánszemélyeknek, akik az anyaggyűjtésben és a feldolgozásban hasznos tanácsaikkal önzetlen baráti segítségünkre voltak.

1. A mottó Molnár Gál Péter Színházi holmi c. könyvének Miskolc színházi ünnepe c. írásából való. (Budapest, 1975.)
2. Az iskolai és a német nyelvű színjátszásra vonatkozóan l. Kasza Bálint két megjelent dolgozatát: A szabadkai iskolai színjátszás története, Üzenet, 1975. 12. sz. és A világi színészet kezdetei Szabadkán, Létünk, 1975. 5—6. sz.
3. A szerb nyelvű színjátszásról l. Dr. Mihovil Tomandl: Srpsko porozište u Vojvodini c. könyvét. (Matica srpska, Újvidék, 1953.)
4. A Nemzeti Játzó Társaság tagjai: Láng Ádám, Kilényi Dávid, Újfalusi Sándor, Szentpétery Zsigmond, Várady Károly, Halábori Miklós, Kontz József, Farkas József, ifj. Láng Lajos, Bösi Anna, Kellérné Borbála, Mester Franciska, Láng Mária. A levél a szabadkai levéltárban található.
5. Közli a Vajdasági színházak találkozója alkalmából kiadott Pozorišne tradicije grada Zrenjanina 1783(?)—1972 című kiadvány, melyet Alojz Ujes szerkesztett.
6. Idézet Gyulai Katona József és Bánk bánja című 1883-ban Budapesten megjelent munkájából.
7. „Oct. 28-án Valpurg éjszakáját adták, de vele a legjobb játszás, s a költséges, jól elrendelt díszletek (decoratio) mellett se nyerheték teljes elégedésünket. A jó szándék meg vala, (s most az egyszer nem panaszkodunk), csak az ízlés nem volt eltalálva. Valpurg éjszakája, ha az előkornak azon szakában adatott volna, melyben még a bűbajos képzetek foglalák el az élők elméjüket,

legnagyobb öröm-tapsok fogadták volna azt, de a mostani kor szelleme valóságot keres, és kedvét csak oly darabokban lelheti, melyekben erkölcsé épül, s elméje világosodik.”

Ehhez a Honművész 1836. évi számában megjelent kritikához szerkesztői megjegyzés járult, melynek lényege, hogy ahol egy színház van, ott nem lehet csak egyféle művet játszani, mindenki ízlésének eleget kell tenni, s különben is ennek az előadásnak „egyetlen jövedelme többet behoz a színház bér-lőjének, mint hat Stuart Mária, Essex, Sappho”.

8. „Szabadka egy volt azon városok közül, mely a színészet ügyében már régi időktől fogva áldozni szeretett.

Ugyanis: az illetők emlékezete szerint már 1816-ban jelent meg itt az első magyar társulat, Kilényi igazgatása alatt (?), utána egyszersmind fölváltva Abday, Pály Elek, Horváth és Komlóssy igazgatók látogatták meg városunkat az akkor létező legjobb színészekkel és színésznőkkel ellátott társaságaikkal, kik is oly pártfogásban részesültek általában, hogy több élők tanúsága szerint, boldog volt azon ház, mely őket lakással és élelemmel elláthatá. Így cselekedvén kedvenceik jutalomjátékainál is, kiket nem is huszasokkal, de tallérokkal s aranyakkal díjaztak, míg másrészt, öregek és ifjak kötelességnek tarták a színház látogatását.

Azóta megváltozott a látogatóközönség osztályzata!

Jó öregeink — kik ekkor még egy ideig a pipálás engedélyénél fogva az emeltebb karzatra siettek, hol azért azonban az első hely árát fizették meg —, részint kiholtak, részint elszoktak már a színházban járástól, és most a birtokosabb osztályból csupán a fiatalabb rész, azon kívül inkább csakis azon része közönségünknek jár színházba, mely vagy műveltségénél, s hazafiságánál vagy szellemi vágyainál fogva a színházat többnek szeretné tekinteni csupán mulatóháznál.

De ha már megváltozott is közönségünk képe, a pártfogás egész

jelenünkig fenntartá magát, ha nem is hivatkozhatunk többé
őreink gazdagabb zsebjeire, honnan egykor oly dúsan folytak
a pengőércek, képesekké lettünk mégis Tháliának egy állandó
templomot emelni fel, melybe legalább filléreit rakatja le a
hálás utód...”

Részlet Antunovics József Szabadkai színház című cikkéből. Megjelent az 1857-es Színházi Naptárban. Antunovics József (1821–1881) tagja volt az 1840-ben alakult első szabadkai irodalmi társulatnak, majd a Pesti Hírlap szabadkai tudósítója. Később jegyzőként működött. Számos cikk és egy dráma szerzője.

9. „A keskeny főutcai bejáró fölött a háromszögű üvegalkotmány oldalain kivilágított színes betűk jelzik a bejáratot. A hatalmas cirádás faalkotmány részben üvegtetővel, úgynevezett felső világítással volt ellátva. A teljes nézőtér hét-nyolcszáz ember elhelyezésére volt alkalmas. Elöl fényes, vörös vászonnal behúzott támlás székek, fehér biedermeier szögekkel körülvéve, hátul fehér padok, kétoldalt alacsonyan épített oldalerkély, páholy-szerű beosztással, a támaszlapok peremén szintén fényes vörös vászon, fehér szögekkel díszítve. Hátul kakasülő, alatta diákhely. A nézőteret és színpadot pléhalapokra felszerelt különböző rendszerű petróleumlámpák tömege világította meg. A tablókat, felvonásvégeket, főleg hazafias darabokban a fényhatásként használt bengáli tűz kísérte. A nézőtérnek három vészkijárata volt és mélyített orchestere a zenekar részére. A kis színpad két oldalára helyezték el az öltözőket, és egy külön öltözőszobát a gyakran vendégszereplő fővárosi vendégművészeknek. Szerencse hogy akkor még nem divatoztak a mai félmeztelen, trikós operettek, mert a színpad alatt vonult végig a vendéglős jégpincéje. A szájhagyományok feljegyezték, hogy a szegény sűgő a kánikulás estéken mindig forralt borral teli palackkal, meleg boto-

sokban és bélelt bundában bújt le az odújába. Azonban valószínű, hogy a sűgónak bélelt bundája már akkor sem volt...”

Megjelent Deák Kornél Kikinda régi szfnészete című munkájában, a Jugoszláviai Magyar Könyvtárban közzétett Városok ... falvak című kötetben.

SZABADKA

1839 Szuper Károly naplójából

Megjelent: Szuper Károly színészeti naplója. Sajtó alá rendezte Váli Béla, Budapest, 1889. Újabb kiadás: Magyar Színházi Intézet, Színháztörténeti Könyvtár, Budapest, 1975.

Szuper Károly (1821—1892) — színész, majd igazgató. Több mint fél évszázados pályájából az első évtizedet öröközte meg ez a dokumentumértékű, hitelességénél fogva szinte egyedülálló színésznapló. Szuper, Petőfi egykori igazgatója és barátja, színészként komikus szerepkört töltött be, később rendezett is, de legjelentősebb tevékenységét igazgatói működésében kell látni. Amikor a pályára lép, már működik a pesti Nemzeti Színház, tehát a vándorlások hőskorának vége, a legjobb nevű színészek Pestre szerződnek, aki vidéki igazgató marad, annak ekkor már a gyengébb erővel kell beérnie. A gyengébb összetételű vidéki társulatok közül Szuperé a jobbak, a felkészültebbek közé tartozott. Az általuk művelt színjátás egyrészt vidéki volt, a fogalom minden vonatkozásában, másrészt azonban nem tartozott a legvidékiesebbek közé, amit a társulat műsora és a napló feljegyzései meg utalásai is szépen bizonyíthatnak. Szuper Károly pályája második felében is

sokszor — 1863-ban, 1864-ben, 1865-ben, 1866-ban, 1867-ben, 1873-ban, 1874-ben, 1877-ben, 1880-ban, 1886-ban, 1887-ben, és 1889-ben — folyamodott a szabadkai színházért, de csak 1867-ben kapta meg. Ebben az évben volt ismét Zomborban is.

Szigligeti Ede (1814—1878) — színész, rendező, színműíró, dramaturg, a Nemzeti Színház igazgatója. A múlt század legnépszerűbb drámaírója, több mint 100 darabot, vígjátékot, történelmi drámát, színművet írt, az ő munkásságához fűződik a népszínmű diadala. Ismertebb művei: Szökött katona, Két pisztoly, Cigány, Trónkereső, Liliomfi. Könyvei: Magyar színészek életrajza; A dráma és válfajai — az utóbbi az első drámaelméleti könyvünk.

Fekete Gábor — színigazgató, 1839-től; leginkább a vidéket járta.

Gyöngyösi Pál (?—1881) — színész; 1834-ben Nagykikindán, 1844-ben Szabadkán játszott.

Berzeviczi Ottó (1812—1848) — színész, elesett a szabadságharcban.

Boér János (1815—1885) — színész, főleg az erdélyi társulatok tagja volt.

Kemény János (1778—1850) — színész, az első kolozsvári társulat tagja, valószínűleg róla írt Szuper.

Feketéné — színésznő, Szuperné testvére.

Telepy Jozefa — színésznő, 1847-ben Szabadkán játszott.

Antónia — Szuperné, Mórócza Antónia.

Ligeti Sándor — színlaposztó, s talán sűgó.

színlapkiosztó — a régi vidéki társulatok alkalmazottja, aki a nyomtatott vagy kézzel írt színlapokat hordta szét az üzletekbe, hivatalokba, lakásokba. Az előadás előtt a színház bejáratánál és a nézőtéren osztogatta a színlapokat.

1845

1846 **Szuper Károly naplójából**

Megj.: Szuper Károly i. m.

Gócs Ede — színész, igazgató, karmester; 1839-ben a Nemzeti Színház tagja.

Chiabai (Csabay) Pál (1804—1865) — színész, színigazgató, 1845-ben Szabadkán járt társulatával; volt Zomborban is.

Kilényi Dávid (1791—1852) — színész, színigazgató, 1815-től a vándorlás korának egyik ismert igazgatója, de nem tartozott a legjobb nevűek közé. Déryné sógora. 1816-ban a Láng Ádám vezette, Szabadkára ajánlkozó társulat tagja, perceptor (gazdasági ügykezelő), majd saját társulatával 1818-ban, 1820-ban, 1827-ben és 1832-ben járt Szabadkán. 1827-ben Zomborban és Becskereken vendégszerepelt társulatával.

Két pisztoly — Szigligeti népszínműve, zenéjét Erkel Ferenc szerezte, bemutatója 1844-ben volt.

Ráday Gedeon gróf (1806—1873) — színházpártoló főúr. 1844-től 1848-ig a Nemzeti Színház igazgatója.

Chiabainé (1811—1838) — színésznő; nagy sikerrel játszott vidéki társulatokban, operákban is fellépett.

Szathmári Dániel (1808—1848) — színész; 1836-ban Budán, majd vidéki társulatoknál játszott, a szabadságharcban halt meg Bácsföldvárnál.

Mari — D'Ennery Adolphe (1811—1899) francia drámaíró műve, teljes címe: *Mari, egy anya a népből*; magyarul Czakó Zsigmond fordításában játszották.

1854 **Molnár György emlékirataiból**

Megj.: Molnár György: Világostól Világosig. Emlékezések 2. könyv, Arad, 1881.

Molnár György (1830—1891) — 16 éves korától színész, majd rendező, szíinigazgató, színháztudományi és szépíró. Részt vett a szabadságharcban. Korának egyik legnépszerűbb hős színésze. Valóban hivatásának fogta fel a színészetet, gyorsan felismerte a rendezés fontosságát. A magyar színjátszás első rendezői közé tartozott. Járt Párizsban, ahol a látványos francia rendezéstechnikát tanulmányozta, amit itthon sikerrel alkalma-

zott. 1861-ben ő nyitotta meg a második magyar nyelvű pesti színházat, a Budai Népszínházat. Ennek megszűnése után 1871-ben a Nemzeti Színházhoz került, ahol főleg Shakespeare-rendezései (III. Richard, Téli rege, A vihar) maradtak emlékezetesek. 1876-ban ismét, mint pályája elején, vidékre megy. A Molnár képviselte színészideál fölött eljárt az idő, mind kisebb és kisebb társulatokhoz került, nyomorgott, de mindvégig — ez az itt közölt emlékirat- és levélrészletekből is kitetszik —, az alaposság, a hivatáshoz való lelkiismeretes viszonyulás példaképe maradt. Emlékiratai — bár többek szerint túlságosan szubjektívek — becses dokumentumai a múltnak, s az itteni színjátszásnak is. Könyvei, melyek közül néhányat Szabadkán adott ki, kiváló elméleti munkák; elsősorban szerepértelmezései (III. Richard, Lear király, Othello, Tartuffe) értékesek.

Latabár Endre (1812—1873) — színész, karnagy, színigazgató, a híres Latabár színész-dinasztia őse. 1832-ben lép a pályára, Kilényi társulatában. Az egyik legismertebb vidéki színigazgató. Az ő társulata nyitotta meg a szabadkai és a miskolci színházat. Szabadkán, 1851-ben, 1854-ben, 1856-ban, 1858-ban és 1863-ban járt.

Telepy György (1797—1885) — színész, festő (bővebbet: a Levelek jegyzetanyagában, 231 oldal)

Török István (?—1865) — vidéki komikus színész, Latabár Endre színigazgató titkára.

gázsi (gage) — a színész munkájáért járó fizetés, díj.

Foltényi Vilmos (1820—1905) — színész, előbb Pesten, majd vidéken lép fel.

jutalomjáték — olyan előadás, amelynek jövedelme a társulat valamely tagját illeti meg, afféle fizetéskiegészítő. Jubileumkor, visszavonuláskor vagy a színháztól való búcsúzáskor engedélyezte az igazgató. A színész ilyenkor a leghálásabb szerepét választotta, a közönségtől ajándékokat és virágot kapott. A színlapok is feltüntették.

1854

1855 **Molnár György emlékirataiból**

Megj.: Molnár György i. m.

Pest város szálloda — A szabadkai színház homlokzatán olvasható felirat, mely, mint Iványi István, a város történetírója írja: „... elég sajátságosan csak a vendéglőt jelzi, nem pedig a kulturális jelentőséggel bíró színházat”. Sokáig gúny és elkeseredés tárgya volt ez a szerencsétlen felirat; 1904-ben, a színház felépítésének 50 éves évfordulóján tüntették csak el.

Szentkúti Mihály (1813—1897) — gyógyszerészből lett színész, a szabadságharc résztvevője.

Két Barcsay — báró Jósika Miklós (1794—1865) romantikus történelmi drámája. 1844-ben mutatta be a Nemzeti Színház.

tabló — (példázat, ábrázolat, némázat, néma ábrázolat, előkép) — az előadásokat és a felvonásokat tablókkal fejezték be, így

— leginkább görögtűz fényénél — tették hatásossá a produkciót. A színlapok is feltüntették a tablókat (l. Balog István varaždini színlapját).

A londoni koldusok — Dinaux drámája; fordította Egressy Béni.

Szentpétery Zsigmond (1798—1858) — a vándorszínészet hőskorának szerelmes és hősi, majd komikus színésze. Tagja Láng Ádám 1816-ban Szabadkára ajánlkozó társulatának, majd Kilyénnyel fellép Szabadkán és Zomborban. Szabadkára 1854-ben a kőszínház megnyitására is eljön. A kedélyes apák, jószívű nagybácsik, az akkori élet tipikus alakjai, táblabírák, nótáriusok és népi figurák ideális megtestesítője is volt. Kora egyik legnagyobb, kiváló mimikájú jellemszínésze. Ő volt az első magyar Falstaff, az első magyar polgári színmű, Obernyik Károly Örökségének Schmidt Christiánja, továbbá Petur a Bánk bánban, Miller az Ármány és szerelemben.

succrescentia — 1. növekedés, szaporulat; 2. az új nemzedék, utánpótlás — itt az utóbbi.

Szigeti József (1822—1902) — színész, színműíró. Eleinte vándorszínész, majd 1844-től a Nemzeti Színház tagja. Kezdetben szerelmes, később hősi, majd pedig komikus szerepeket játszott. Játékát egyszerűség, közvetlenség jellemezte. Ő volt a realista stílus egyik úttörője. Főbb szerepei: Zuboly (Szentivánéji álom), Orgon (Tartuffe), Harpagon (A fősvény), Jourdain úr (Az úrhatnám polgár). Ismertek népszínművei: Viola, A vén bakancsos és fia a huszár, Csizmadia mint kísértet. Drámát is írt Rang és mód címmel.

Hegedűs Lajos (1818—1860) — színész, színigazgató és színműíró. Őt említi Egressy Gábor is levélben (l. ott). Zomborban játszották *Bíbor és gyász* című művét.

Id. Lendvay Márton (1807—1858) — korának egyik legnépszerűbb színésze, adottságai folytán lírai és tragikus szerepekben érvényesült legjobban. Főbb szerepei: *Hamlet*, *Bánk*, *Don Carlos*.

Barta János (1798—1852) — kitűnő, népszerű színész, főleg tragikus szerepekben aratta sikereit.

László József (1808—1878) — színész, különösen vígjátékokban, bonviván szerepekben tűnt ki. Kritikusai csevegő, vidám, elegáns játékmódorát dicsérik. A francia társalgási színművek népszerűsítője a magyar színpadon.

Fáncsy Lajos (1809—1854) — színész, rendező. Eleinte vándorszínész és igazgató, majd Pestre megy. Hősi, majd intrikus szerepeket játszó jellemszínész. Az első magyar rendezők közé tartozik, kiváló tablóí voltak.

Cigány — Szigligeti Ede népszínműve, kedvelt műsordarab volt az itt járó társulatok körében is. A Nemzeti Színház 1853-ban mutatta be.

szcéna — 1. színpad, 2. a darab jeleneteit is jelenti.

Örökség — Obernyik Károly (1815—1855) műve. Obernyiknak mifelénk főleg Brankovics György című történelmi drámája volt népszerű.

Gritti — Szigligeti műve, „a hatalomvágy tragédiája”, 1845-ben mutatta be a Nemzeti Színház.

Ármány és szerelem — Schiller (1759—1805) drámája, gyakran szerepelt a vándortársulatok műsorán.

A bácsi — Roderich Benedix (1811—1873) német író vígjátéka, teljes címe: *A bácsi, vagy a szerelmes család*. A Nemzeti Színház 1847-ben játszotta.

Veszedelemes nagynéne — Albin négyfelvonásos vígjátéka, Szigligeti fordította; bemutatója 1838-ban volt.

Három ara egy helyett — írója: Benedix, fordította Fáncsy Lajos. A Nemzeti Színház 1854-ben mutatta be.

Rokkant huszár — Szentpétery Zsigmond műve.

Tündérlak Magyarhonban — Hirschfeld vígjátéka, fordította Láng Ádám, majd Szentpétery. A Nemzeti Színház 1837-ben játszotta.

Csikós — Szigligeti népszínműve. 1847-ben mutatták be.

Viola — Szigeti József népszínműve, báró Eötvös József *A falu jegyzője* című regényéből írta. Bemutató 1851.

Prielle Kornélia (1826—1906) — a múlt század egyik legismeretebb színésznője, legjobb szerepei a könnyed, francia társalgási drámák finom asszonyalakjai; később áttért az idős asszonyok, őszhajú dámák szerepkörére. Játékát természetesség, egyszerűség jellemzi.

rűség jellemezte. Nagyon népszerű volt. Sokszor vendégszerepelt vidéken. Becskereken 1847-ben, az ötvenes években és 1884-ben, Szabadkán 1858-ban és 1892-ben — ide vendégjátékra többször visszatért —, Újvidéken 1869-ben és 1877-ben; játszott Zomborban is (l. a később hozzá írt leveleket).

Ujházi Ede (1884—1915) — pályáját vidéki színészként kezdte, 1870-től a Nemzeti Színház tagja, később is vendégszerepelt vidéken, Szabadkán 1886-ban.

Helvey Laura (1852—1931) — népszerű és elismert énekes és drámai színésznő.

Szathmáryné Farkas Luiza (1818—1893) — nagy magyar komika.

Feleki Miklós (1818—1902) — eleinte vándorszínész, majd a Nemzeti Színház tagja. Hős- és jellemszínész volt. Részt vett a szabadságharcban. (lásd még: a Levelek jegyzetanyagában, 243. oldal).

Náday Ferenc (1840—1909) — színész, pályáját Molnár Györgynél kezdte a Népszínházban.

Komlóssy Ida (1825—1893) — színésznő, naivákat és romantikus rémdrámák hősnőit játszotta. Szabadkán 1854-ben vendégszerepelt.

Bulyovszkiné Szilágyi Lilla (1833—1909) — Szilágyi Pál lánya. Szubrett, majd tragikai szerepeket játszott, külföldön is nagy sikerrel szerepelt. Szabadkán 1877-ben vendégszerepelt.

Megj.: Egressy Galambos Gábor emléke. Saját műveiből sír-emléke javára rendezték fiai. Pest, 1867.

Egressy Gábor (1808—1866) — a múlt század középső évtizedeinek egyik legjelentősebb színészegyénisége. 1826-tól színész, fellépett a Nemzeti Színház nyitó előadásán. Drámai színész, tragikus szerepeket játszott, járt külföldi tanulmányúton (Bécs, München, Párizs), sokat vendégszerepelt vidéken. Világos után Törökországba menekült, majd visszatért. Rengetegszer, mintegy 2500-szor lépett fel. Voltak, akik elvitatták kivételes művészi rangját. Ő a magyar Shakespeare-kultusz elindítója, a Nemzeti Színházban az első Shakespeare-előadás az első jutalomjátéka volt, a Lear király, 1838-ban. Játsszotta Hamlet, Lear, III. Richard, Othello, Macbeth szerepét, de a francia romantikus színművekben is sikert aratott. Színházi folyóiratot alapított, fordított és sokat rendezett, emellett elméletírói munkásságot is folytatott. Szabadkán első vendégfellépése 1857-ben volt.

Havi Mihály (1810—1864) — az akkor Szabadkán időző társulat igazgatója

fundus instructus — gazdasági felszerelés, pénzalap.

intendáns — eredetileg az udvari színház vezetője, az olaszoknál, németeknél, afféle udvari méltóság. Később az állami színházak felügyelője, majd a színház irányítója .

Megj.: Kassai Vidor emlékezései. Budapest, 1940.

Kassai Vidor (1840—1928) — színész; egyénisége, szerepköre a Népszínháznál alakult ki. 1864-től 1866-ig vidéken vendég-szerepelt, majd ismét Pestre került, itt ismerkedett meg Jászai Marival, akit feleségül vett. Komikus szerepekben és operetekben aratott sikert. Emlékezéseiben sok az anekdotikus rész, de azért értékes adatokat tartalmaznak kora pesti és vidéki színészetéről.

Sipos Károly — vidéki színigazgató a múlt század második felében. 1864-ben járt társulatával Szabadkán.

Budai Népszínház — 1861 szeptemberében nyitotta meg kapuit, Molnár György Mátyás király egykori lovardáját alakította át színházzá. Főleg látványos színművek kerültek benne bemutatásra. 1870-ben megszűnt.

Szép József (1834—1887) — népszínműénekes, 1852-ben Latabár társulatában működik majd tagja lesz Molnár Népszínházának.

Siposné (1843—?) — vidéki társalgási és drámai színésznő, majd komika; később anyaszerepeket játszik.

Molnár József — vidéki jellemszínész, a „hosszú” Molnárként ismert.

Jámbor Pál (1821—1897) — másként: Hiador (lásd: a Levelek jegyzetanyagában, 240. old.).

Földényi Béla (1849—1893) — színész, retorikus drámai hős. A Nemzeti Színház első Ádámja, Csongorja, Faustja volt.

1864 **Blaha Lujza önéletrajzából**

Megj.: Blaha Lujza: Életem naplója. Érdekes Újság, 1913. március 23.

Blaha Lujza (1850—1926) — színésznő, népszínműénekes, a „nemzet csalogánya”. Gyerekként lett színész, indulásának egyik állomása Szabadka, nagy sikereinek igazi színhelye Molnár Népszínháza. 1871-től rövid megszakítással a Nemzeti Színház tagja. A kor divatos műfajának, a népszínműnek a csillaga, de vígjátékokban és operettekben is sikere volt. Játékát sajátos stílus jellemezte. Naplójában közvetlen hangon szól élményekben gazdag pályafutásáról.

Érdekes Újság — budapesti képes hetilap, 1913-ban, Kabos Endre szerkesztésében indult, 1925-ben szűnt meg.

diátrista — teatrista: színész.

rollé — szerep.

Dajka — egyfelvonásos vígoperett.

Varázshagedű — Jacques Offenbach (1819—1880) egyfelvonásos operája. A Nemzeti Színház 1861-ben mutatta be.

Tíz leány egy férj sem — ilyen címmel sehol sem található, de tudunk egy Tíz leány című operetről, melyet Latabár fordított.

1877 **Krecsányi Ignác feljegyzéseiből**

Megj.: Krecsányi Ignác: Régi dolgok — régi színészetéről. Történeti feljegyzések a múltból. Temesvár, 1914.

Krecsányi Ignác (1844—1924) — az egyik legjobb vidéki színgazgató. Sikereit sokoldalú, válogatott műsorával, kitűnő társulatával és gondos előadásaival érte el. Elsőnek játszotta vidéken Ibsen, Hauptman darabjait, Pesten Gorkij Éjjeli menedékhelyét. Feljegyzései jöllehet vannak köztük anekdotizáló részek is, értékes adatokat közölnek a múlt század második felének vidéki színészetéről. Szabadkán 1877-ben, 1878-ban, Zomborban 1879-ben járt. Volt társulatával Fiumeben (Rijekán) is.

Rónaszéky Gusztáv (1854—1913) — színész, főleg vidéki társulatok tagja, darabírással is foglalkozott.

Országos Színészegyesület — 1871-ben alakult a magyar színészet erkölcsi és anyagi védelmére. 1873-tól Magyar Színészek Egyesülete néven működött. 1878-ban újjászervezve megalapította a színészek nyugdíjintézetét, 1903-tól saját színész-képző iskolája volt.

Megj.: Molnár György: Világos után. Emlékezéseimből. 3. könyv. Arad, 1882.

Erdélyi Marietta (1851—1928) — a szabadkai színház bérlője, igazgatója: (l.: a Levelek jegyzetanyagában, 238. old.).

Bokody Antal (1837—1902) — színész és színikazgató. Sokan a legjobb Molière-színésznek tartották. Igazgatóként 1870-ben Zomborban, 1889-ben Nagybacsán, 1892-ben Újvidéken működött.

Demidov Imre (1855—1917) — színész, vándortársulatoknál találkoztunk a nevével, majd 1885-től, amikor a városban vendég-szerepelt, Szabadkán marad, jogot tanul, ügyvéd lesz.

Dombay Mihály (1855—1927) — jellem- és szerelmes színész, rendező, és az első kabaré igazgatója.

Aranyossy Gyula (1845—1906) — színész, először 1864-ben lépett fel, néhány évvel később színikazgató lett.

Traversz István (1855—1917) — a Nemzeti Színház tagja, majd vidéki társulatokhoz szerződik, később otthagyja a színészetet és postatisztviselő lesz.

Kendy Gusztáv (1839—1921) — színész. Molnár Györgynél kezdett, 32 évig volt a pályán.

Podmaniczky Frigyes báró (1824—1907) — politikus, író, részt vett a szabadságharcban, tíz évig a Nemzeti Színház inténdánsa volt.

Rákosi Jenő (1842—1929) — író, publicista, a Népszínház igazgatója. Politikai nézetei a középosztály és a dzsentri réteg vezéralakjává tették, az irodalomban az új romantikus dráma szorgalmazója.

Szabadkai Közlöny — társadalmi, szépirodalmi, kritikai és közgazdasági hetilap; indult 1876-ban.

Dr. Sziklai Soma (1854—?) — ismert szabadkai közéleti ember, 1886-tól a Szabadkai Hírlap felelős szerkesztője, 1880-ban kiadja Friedrich von Bodenstedt (1819—1892) német költő *Mirza Schaffy* c. kötetének fordítását.

Angot — operett, szerzője Charles Lecocq (1832—1918), teljes címe: *Angot, a kofák lánya*.

Bőregér — (Másként: *Denevér*) — Strauss-operett; bemutató 1882-ben.

Milkó Izidor (1885—1932) — író, újságíró. Elbeszéléseket, karcolatokat, humoreszkeket, útirajzokat írt, ezekben színházi emlékeivel is foglalkozott. Évekig Szabadka legismertebb írója, a Bácskai Közlöny szerkesztője. Sokáig színházi bizottsági tag, Vajda János barátja.

intráda — belépés, belépő jelenet, első próbálkozás.

Az egyetlen leány — egyfelvonásos vígjáték, szerzője Jan Aleksander Fredro (1829—1891) lengyel vígjátékiró, aki részt vett a magyar szabadságharcban, majd Párizsba menekült.

Tékozló — Ferdinand Raimund (1790—1836) osztrák-német drámaíró színműve, 1838-ban mutatta be a Nemzeti Színház.

Vas Gereben (1823—1868) — író. A múlt század közepén Jókai mellett Magyarország legolvasottabb írója.

1884 **Ditrói Mór emlékezéseiből**

Megj.: Ditrói Mór: Komédiások. Emlékiratai. Budapest, 1929.

Ditrói Mór (1851—1945) — színész és színigazgató. Pályáját vidéki színházaknál kezdte. A klasszikusokat, a történelmi drámákat és Shakespeare műveit szorgalmazta. 1896-ban a Vígyszínház első igazgatója. A könnyed természetességre törekvő stílus meghonosítója. Szabadkán a Thália nevű színházszövetkezet vezetője, 1884-ben és 1886-ban.

Sztupa Andor (1826—1893) — vidéki színigazgató. Tudunk zentai működéséről is (l. Prielle Lilla leveleit), s arról, hogy 1877-ben és 1880-ban folyamodott a szabadkai színházért.

konzorcionális alap, konzorcium — a színházvezetésnek az a formája, amikor a társulat maga kezeli a színház gazdasági ügyeit és fix gázsi helyett a bevételen procentuálisan osztanak.

Thália-Szövetkezet — 1878-ban alakult Breznay Gyula, Ditrői Mór és Sztupa Andor konzorcionális igazgatásával, először Veszprémben működött, majd másutt is; Szabadkán 1884-ben és 1886-ban, Nagybecskerekben 1887-ben.

1886 **Fóris (Pista) István emlékezéseiből**

Megj.: Emlékeimből. Magyar Színművészeti Almanach. Budapest, 1890.

Fóris (Pista) István (1863—1895) — színész, 1886-ban lépett színpadra, Győrött, Kolozsvárott, Szabadkán játszott. Írt egy népszínművet *A fogadott leány* címmel.

1912

1913 **Komlós Vilmos emlékezéseiből**

Megj.: Komlós Vilmos: *Hol volt, hol nem volt*. Budapest, 1942.

Komlós Vilmos (1893—1959) — színész. Pályája kezdetén, 1912-ben Szabadkára szerződött Nádasy Józsefnek, a kor egyik legjobb, legigényesebb igazgatójának a társulatához. Táncos komikusként indult, s később is a komikus szerepkört látta el, bár ahogy a lexikon szócikkében áll: „Nem egyszerűen komikus volt, hanem alakító, jellemábrázoló színész, akinek meleg emberi lírája számos röpke kabarétréfában is felvillant.”

Leányvásár — Jacobi Viktor (1883—1921) operettje, Martos Ferenc és Bródy Miksa szövegére; bemutató 1911-ben.

Nádasy József (1874—1925) — színigazgató. Az akadémia elvégzése után színész, majd társulati titkár és művezető, 1901-től igazgató. 1911-ben megpályázta a szabadkai színházat, ahol 1912-ben megkezdte működését és 1918-ig játszott. Időközben néhány évig az újvidéki színházat is bérelte, s a környéken, pl. Zentán is, vendégszerepelt társulatával. A vidék egyik legjobb, legigényesebb direktora volt, ő hozta Szabadkára Gyóni Gézát kritikusnak, nála kezdte a színészi pályát — segédszínészként — Garay Béla is.

Fenyő Aladár (1891—?) — Kanizsán született, első színpadra lépésére Szabadkán került sor, rövidesen az új magyar drámának, Molnár, Szomory, Heltai, Garvay műveinek hőseit kelti sikerrel életre, de a Fösvény Harpagonját és Shakespeare Rómeóját is sikerrel tolmácsolta. Néhány évi vidéki működés után Pestre került a Vígszínházhoz, majd a Fővárosi Operett-színházhoz, végül a Thália Színház tagjaként vonult nyugdíjba.

Trilby — Potter (1853—?) amerikai író négyfelvonásos rémdrámája, egykor igen népszerű műsordarabja volt a vidéki színjátszásnak.

Sebestyén Géza (1878—1936) — színész, színigazgató. A Színiakadémia elvégzése után különböző vidéki színpadokon játszott, 1909-től Pesten működött főleg polgári drámák és vígjátékok rezonőr szerepeiben. Sokat vendégszerepelt vidéken, többek között néhányszor Szabadkán is.

ZOMBOR

1844 Szuper Károly naplójából

Megj.: Szuper Károly i. m.

Hevesy Imre (1818—?) — színész, igazgató; Török Bénivel együtt volt társulata Szabadkán.

Bács Károly (megh. 1872) — színész, majd 1844-ben Zomborban igazgató, s 1850-ben ugyanott folyamodik a színházért.

Szökött katona — Szigligeti népszínműve, 1846-ban mutatták be.

A tisztújítás — Nagy Ignác (1810—1854) vígjátéka, a műfaj egyik legértékesebb múlt századi darabja.

A peleskei nótárius — Gaál József (1811—1866) darabja, vígjáték, 1843-ban mutatta be a Nemzeti Színház.

attitűd — általában testtartás, a színészeknél az emberi alak kifejező mozgásának bizonyos állapota.

1845 Szuper Károly naplójából

Megj.: Szuper Károly i. m.

Éljen az egyenlőség — báró Eötvös József (1813—1871) legjelentősebb drámai alkotása, vígjáték; bemutató 1844.

antré — belépő, a jegy ára

Charlotte kapitány — kétfelvonásos vígjáték, egyik szerzője Dumanoir (1806—1865), francia vígjáték- és melodrámaíró. Fordította Egressy Béni és Csepregy Lajos. Bemutató 1843-ban.

Szerbényi János — jónevű drámai színész, 1839-ben tűnt fel. 1858-ban Pázmán Mihály igazgatónál van Szabadkán.

Teréz — id. Alexandre Dumas (1803—1870), francia író vígjátéka; magyarra fordította Nagy Elek; bemutató 1839.

1846

1847 **Szuper Károly naplójából**

Megj.: Szuper Károly i. m.

Komáromy Sámuel (1802—1849) — neves jellemszínész, színigazgató, ő az első Shylock a magyar színpadon. A szabadságharc hősi halottja.

Pesti árvíz — Wolf színjátéka, magyarra Komlóssy Ferenc fordította.

Török Béni — a vándorlás korának ismert színésze, a negyvenes években társigazgatóként működött Szabadkán.

Vallomások — Bauernfeld Eduard (1802—1890) osztrák—német író vígjátéka, fordította Mérey Károly; a Nemzeti Színház 1837-ben játszotta.

A Notre Dame-i harangozó — Victor Hugo *A Notre Dame-i toronyőr* című regénye nyomán írta Birch—Pfeiffer Charlotte (1800—1868), német íróő, aki főleg idegen műveket dolgozott át; a Nemzeti Színház 1837-ben mutatta be.

Jegygyűrű — Szigeti József népszínműve. Zenéjét Egressy Béni szerezte. A Nemzeti Színházban 1846-ban mutatták be.

186(?) **Váradi Antal feljegyzéseiből**

Megj.: Váradi Antal: *Emlékeim*. Budapest, 1904.

Váradi Antal (1854—1923) — Drámaíró, költő, színészettörténetíró, színészpedagógus, műfordító, dramaturg, a budapesti Színművészeti Akadémia igazgatója.

Mohamed futása — ismeretlen mű.

Grožđe — vendéglő, a héttornyú templom mögött, ma a Beogradska banka épülete van a helyén.

1888 **Miklósy Gyula naplójából**

Ez az epizód csak elenyésző töredéke egy hat vaskos füzetből álló, hosszú évek eseményeit krónikás pontossággal, szorgalommal jegyzett, eddig még nyomtatásban meg nem jelent naplónak. A kéziratos napló nagyobb részét Miklósy György, a naplóíró unokája, a Vígszínház színésze őrzí. Az ő szíves engedelmével közöljük a kiragadott részletet, amely egyúttal első közlés is ebből az izgalmasnak ígérkező, értékes egykori színészkrónikából.

Miklós Gyula (1839—1891) — Orvostanhallgatóként állt be színésznek 1859-ben Szabadkán, később miután egy kis örökséghez jutott, társulatot szervezett. 1872-ben Pesten színházat nyitott, a harmadik magyar színházat, mely később tűzvész martalékává lett. Így végül pályája utolsó éveit ismét vidéki direktorként éli. A naplórészletből ítélve valószínűleg többször is megpályázta az itteni színházakat, de esetleges itteni működéséről eddig nincs tudomásunk. Egy négy nemzedéken át máig is tevékeny színészcsalád alapítója.

Sághy Zsigmond (1844—1904) — vidéki igazgató, rendező. Zomborban az 1882/83., 1886/87., 1888/89. évi idényben volt társulatával, majd mint Deák Péter társulatának rendezője 1901-ben járt ismét e városban.

NAGYBECSKEREK (ZRENJANIN)

1827 (?) *Déryné emlékirataiból*

Megj.: *Déryné Emlékezései*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 1955, I—II. kötet.

Déryné Széppataky Róza (1793—1872) — az első magyar operaénekesnő, a vándorszínészet korának legnépszerűbb művésznője, 1810-től színésznő. 1815-től Kilényi társulatával vándorol. A Nemzeti Színház megnyitásakor Pestre szerződik, de ekkor már játéka anakronisztikus, s a kritika nem a leglelkesebben fogadja. Ismét vidékre megy. Visszavonulása után megírja emlékiratait. Ez a magyar színészet történetének egyik

legfontosabb forrásműve. Kár, hogy a becskerek-i epizód nem tartozik a legsikerültebbek közé.

szóróvers — A XIX. században szokásos üdvözlő vers, mellyel a közönség köszöntötte érkezésekor vagy távozásakor a kedvenc színészeit. Külön lapokra nyomták, s ezeket az előadás előtt és alatt a közönség közé szórták. Innen kapta a nevét.

Párizsi János — daljáték két felvonásban. Írta: St. Just, zenéjét szerezte Boieldieu, fordította Pályi Elek.

1832(?) **Szilágyi Pál emlékezéseiből**

Megj.: Szilágyi Pál: Egy nagyapa regéi unokájának. Kor- és jellemrajzok, adomák a régi színvilágból. Először a Nefelejts közölte folytatásokban 1859—60. évi számaiban. Újabb kiadás: Magyar Színházi Intézet, Budapest, 1972.

Szilágyi Pál (1793—1874) — színész, az első nagy magyar epizodista. Színészi pályáját a második pesti társulatnál kezdte. Szerepköre elsősorban komikai volt. A vándorlásoknak és a második állandó pesti társulat első évtizedeinek tanúja, akiről azt tartották, hogy élő adomatár, s hogy a színészvilágban keringő történetek jó részét ő mesélte valamikor. Emlékiratait nyugdíjba vonulása után írta, főleg emlékezetére hagyatkozva, s ezért nem mindig megbízható pontossággal.

Nefelejts — irodalmi divatlap, 1859 és 1875 között jelent meg. Szerkesztője Bulyovszky Gyula.

1865 Krecsányi Ignác emlékezéseiből

Megj.: A magyar színészet könyvében. Budapest, 1873.

Szilágyi Béla (1836—1899) — színész, igazgató. 1857-ben kezdte meg működését, különösen buffó-szerepekben remekelt, felváltva játszott vidéken és Pesten.

1885 Ditrói Mór emlékezéseiből

Megj.: Ditrói Mór i. m.

Marczell Géza (1836—1893) — színész, pályáját mint operai bariton- és buffóénekes kezdte, fellépett a Nemzeti Színházban, Debrecenben, Kolozsvárott.

TÖRÖKKANIZSA

1872(?) Deréki Antal feljegyzéseiből

Megj.: Deréki Antal: Vándorkomédiások. Budapest, 1922.

Deréki Antal (1849—1931) — színész, színikazgató. Számos irodalmi dolgozata jelent meg a pesti lapokban. Német, olasz, francia színműveket fordított, több színdarabot írt, legismertebbek: Miksa császár, Két dudás egy csárdában, Trézsi asszony, Búzavirág, Eleven ördög, Gábor Áron, Dreyfus kapitány. Az utóbbit ösbemutatóként 1898-ban Szabadkán vitték színre. Igazgatóként 1890-ben és 1891-ben járt társulatával Szabadkán, 1892-ben és 1893-ban pedig Nagybecskerekén.

1827 **Balog István naplójából**

Megj.: Balog István: Egy magyar színész naplója. Makó, 1927.

Balog István (1790—1872) — úttörő színész, vándor színigazgató és színpadi szerző. 1811 és 1815 között a második pesti magyar színtársulat tagja, 1815-ben társulatot szervez, melyel a vidéket járja. 1839-ben a Nemzeti Színház szerződtette. Itt 1854-ig adminisztratív teendőket végez. Nyugdíjaztatása után ismét társulatot szervez, ezúttal is a vidéket járja. Szígligeti előtt a legnépszerűbb magyar színpadi szerző. Különösen nagy sikert aratott Cserni György című szerb tárgyú drámája, melyet betiltása ellenére is sokat és sok helyen játszottak. Naplója szűkszavú, több helyen csak a műsorra és a napi bevételre szorítkozik, afféle kimutatás, történeti jelentősége épp emiatt kivételes, az első vidéki társulatok több évi teljes műsorát őrzi. Balog felkereste társulatával a horvátországi városokat, s ennek a turnénak a naplóban is megtaláljuk a nyomát. Nem érdektelen ideírni a horvát portya adatait:

„Csáktornyán. 1827. szeptember 15. Béla, Szabó, Vépohár 21 frt. 16. Vasárnap, Bakonyi tolvajok 36 frt. 17. Hétfő, Mókus 36 forint.

Horvátország. Varasdon. mstal Erdődi Károly. 18. Kedd, Béla, Szabólegény, Vépohár 70 frt. 19. Szerda, Mátyás király Bakacs 90 frt. 21. Péntek, Bohó Misi 40 frt. 22. Szombat, Báthori Mária 30 frt. 23. Vasárnap, Politikus csizmadia, Tántz, II. András 75 frt. 25. Kedd, Cserni, Czigánytanyán 38 frt.

Zágrábban. október 15. Mátyás választása, Szabólegény, Tablo 100 frt. 17. Bakonyi tolvajok, Vérpohár tablója 80 frt. 22. Béla futása, Deák, felvonás, Tabló, Keresztes vitézek 70 frt 64 kr. 24. Házi orvosság, Czigányok tanyája 36 frt. 26. Lanassza, Don Juan, Genovéva 65 forint. nov. 1. Országút-félen levő ház, Tántz, Bányainée 60 forint. Nov. 8. Mókus, Dobozi, Nántsié 34 frt. 30 kr.

Visszajöven Magyarországba, azelőtt Gentsivel Fiumét megjártuk, Gróf Sermage javasolva. A Gubernator Urményi megijedvén, hogy pártfogolni kell bennünket megjavasolta, de mire visszajöttünk Zágrábba, eloszlott a társaságom. Bányainé, Guszti, Szaplontzai a németekkel elmentek. Én pedig a többivel folytattam.”

A Cserni Györgyöt Balogék 18 év alatt, 1820-tól 1838-ig, összesen mintegy ötvénszer játszották.

1840 **Szuper Károly naplójából**

Megj.: Szuper Károly i. m.

1844 **Szuper Károly naplójából**

Megj.: Szuper Károly i. m.

Pázmán Mihály (1820—1873) — színész, színigazgató. Szabadkán 1859-től 1862-ig működött. Harmincöt évig volt a pályán, főleg vidéken.

Megj.: Jeszenszky Dezső: Vándorúton. Igló, 1912.

Jeszenszky Dezső (1864—1917) — színész, színigazgató; 1889-ben társulatával Nagybecskerekén vendégszerepelt. Általában jól szervezett társulattal járta a vidéket. Szépirodalommal, lapszerkesztéssel, újságírással is foglalkozott. Emlékezései inkább anekdotikus jellegűek.

Sardou (1831—1908) — A csapodár Victorien Sardou ismert vígjátéka, magyarra Berczik Árpád fordította, a Nemzeti Színház 1864-ben játszotta.

Csiky Gergely (1842—1891) — a századvég egyik legjelentősebb magyar drámaírója, az ő munkássága kapcsolja össze a múlt századi romantikus drámát a naturalista színművekkel.

Berczik Árpád (1842—1919) — komolyabb problémákat nem taglaló, de ötletes, szórakoztató műveket, főleg népszínműveket írt. A Parasztkisasszony is népszínmű. Népszerűségét bizonyítja, hogy a Szabadkai Népszínház még 1955-ben is játszotta Sulhóf József átdolgozásában.

SZABADKA

1854 **Telepy György — — Egressy Gáborhoz**

Lelőhely: Országos Széchényi Könyvtár (a továbbiakban OSzK), Kézirattár

Telepy György (1797—1885) — színész, festő, de színműveket is írt, és sok darabot fordított. A kor ismert színházi egyénisége. Fáy András így ír róla: „Valódi gyöngye volt a vándortársulatoknak, mint festő, dekoratőr, gépész, építő, rekvizitőr, tűzfény- és árnyjátékos”. Ő festette a szabadkai színházat 1854-ben, ahogy az 1857. évre kiadott színházi naptárban írja róla Antunovics József: „Telepy festé a függönyöket, ugyanő szerelvén fel egyszersmind az egész színházat”.

zárt szék — drágább fajta ülőhely, amely régebben néha kulccsal volt lezárható.

galéria — karzat.

proscénium — előszínpad, a színpadnak a függöny és a nézőtér közötti része, a színpad játékra is használt előtere.

prenumerál — előfizet, bérletet vált.

1857 **Egressy Gábor — — Egressy Sámuelhez**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Lh.: OSzK, Kézirattár

Egressy Gáborné — Szentpétery Zsuzsi (1816—1888) — Szentpétery Zsigmond színész húga. Előbb vidéken, egyes források szerint 1841-ben Szabadkán is, majd, a negyvenes évektől, a pesti Nemzeti Színházban játszott, főleg apróbb szerepeket.

Füredi Mihály (1816—1871) — színész, énekes, vidéken és Pesten szerepelt, legnagyobb sikereit népszínművekben, aratta, de olasz operákban is kitűnő volt. Nótaszerző.

Garrick — Johann Ludvig Deinhardstein (1794—1859) — osztrák-német drámaszerző vígjátéka, teljes címe: Garrick Bristolban. Magyarra Csató Pál fordította, a Nemzeti Színház 1838-ban mutatta be.

Clavigo — Johann Wolfgang Goethe (1794—1832) drámája, a vándorszínészek kedvelt műsordarabja. Az első, még kézzel írott, megőrzött szabadkai plakát a Clavigo 1817-es előadását hirdeti. A Nemzeti Színház 1852-ben mutatta be.

Bálój — Daniel Francois Auber (1782—1871) operája Eugene Scribe szövegére. A Nemzeti Színház 1839-ben mutatta be.

Brankovics György — Obernyik Károly (1815—1855) — ötfelvonásos szomorújátéka, a Nemzeti Színház 1856-ban mutatta be Egressy Gábor rendezésében. Tárgya az „apa tragikuma, aki tévedéseivel gyermekeit szerencsétlenségbe taszítja.”

Egressy kedvelt darabja, főleg a mi vidékünkön volt népszerű.

Kelet Népe — Bécsben megjelent időszaki magyar irodalmi szemle. 1856-ban indult, s még abban az évben meg is szűnt.

Fox és Pitt — Rudolf Gottschall (1823—1909) német költő s elbeszélő ötfelvonásos vígjátéka. Fordította Szigeti József. A Nemzeti Színház 1857-ben mutatta be. Egressy Gábor rendezésében.

Rudics József báró (1792—1879) — Bács vármegye főispánja, a művészetek és a művészek barátja, többek között 1867-ben a szabadkai színház intendánsa. Egressy nagy tisztelője. Az Egressy-emlékirat jegyzetei között olvashatjuk róla: „... ki- vitte, hogy Prielle Kornélia a Nemzeti Színházról mintegy vezérművésznőnek szerződtetve játsszon Szabadkán; ez 1857-ben volt.”

Czorda Félix (Bódog) (1828—1904) — szabadkai közéleti férfi; 1861-ben főügyész.

Vojnits Tivadar — szabadkai közéleti férfi, volt főügyész is.

1857 **Egressy Gábor** — — Egressy Etelkéhez

Lh.: OSzK, Kézirattár

A cárnök — Eugene Scribe (1791—1861) mintegy négyszáz darabot írt, mindenfélét: vaudeville-t, vígjátékot, drámát, opera-

szöveget. Igen ügyesen építette fel darabjait, csak a bonyodalom szövésével törődött. Korának legjobb mulattatója, sokan tanultak tőle technikát, művésznek nem tekintették. A cárnőt a Nemzeti Színházban Egressy rendezte 1856-ban.

Pohár víz — Az Egy pohár víz — valószínűleg erre gondolt Egressy — szintén Scribe vígjátéka, Nagy Ignác fordította. A Nemzeti Színház 1841-ben mutatta be, nagy szériát ért meg, ma is Scribe legértékesebbnek tartott műve, szinte csak ez maradt meg a hatalmas opusból.

1857 Egressy Gábor — — Egressy Gábornéhoz

Lh.: OSzK, Kézirattár

Zsiga — Szentpétery Zsigmond.

1857 Havi Mihály — — Egressy Gáborhoz

Lh.: OSzK, Kézirattár

Havi Mihály (1810—1864) — színész, színigazgató. Ő szerepel elsőnek magyar társulattal Nyugaton: járt Bécsben, Olaszországban, Párizsban és Brüsszelben, majd később Bukarestben is. Itthon nagyobb városokban volt színigazgató.

Színházi választmány — (másképp színházi bizottság) — a színház igazgató, vezető szerve.

1858 **Paulay Ede — — Egressy Gáborhoz**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Paulay Ede (1836—1894) — színész, a Nemzeti Színház igazgatója. Az első európai színvonalú magyar rendező. Ismereteit külföldi tanulmányutakkal — járt Németországban, Franciaországban, Olaszországban, Angliában —, és elméleti tanulmányokban mélyítette el. Műsoralkotásában világirodalmi és régi magyar értékek közvetítője. Az első magyar drámaciklust szervezi meg a Nemzeti Színházban, ahol felújította Teleky László *Kegyencét*, bemutatta a *Csongor és Tündét* meg *Az ember tragédiáját*. Jelentős *A színészet elmélete* című munkája.

Don Carlos — Fiedrich Schiller 1787-ben írt történelmi tragédiája; már korán népszerű a magyar színházi életben, aminek magyarázata talán az lehet, hogy az „ifjúság szabadságvágya hatja át”. Magyarul először az 1820-as évek elején játszották.

Dózsa György — Jókai Mór drámája, a Nemzeti Színházban 1857-ben Egressy Gábor rendezte.

tavalyi vendégszereplés — l. az 1857-ben írt leveleket.

1858 **Egressy Gábor — — Egressy Gábornéhoz**

Lh.: OSzK, Kézirattár

bátyád — Szentpétery Zsigmond

Lh.: OSzK, Kézirattár

Prielle Péter (1838—1915) — *Prielle Kornélia* testvére, 1855-ben lép a színészi pályára Latabár Endrénél; színész, színigazgató, évtizedeken át a vidéki színészet egyik megbecsült tagja. A hatvanas években járt Horvátországban (l. későbbi leveleit). Játszott Zomborban is, 1877-ben kérvényezi a szabadkai színházat.

Palicsi Színkör — *Prielle Péter* Zomborból folyamodott a szabadkai színházért, többek között kéri, hogy *Palics* fürdő hírnevének növelése érdekében adjanak engedélyt előadások tartására a fürdőhelyen. Az akkori sajtó reagált erre a javaslatra: „Óhajtandó volna, mert mint más fürdőhelyekről is tudva van, a színházi előadások a közönség odaédesgetésére nem csekély befolyással szoktak lenni.” (Szabadka és Vidéke, 1877. május 3.)

Lh.: OSzK, Kézirattár

Egressy Ákos (1830—1914) — *Egressy Gábor* fia, színész, részt vett a szabadságharcban. Előbb vidéki társulatoknál színész és színigazgató, majd a Nemzeti Színház tagja. Színészként nem túl jelentős, apját stílusban, játékmódban próbálta utánogni, de egy megváltozott társadalom közönségének már kor-

szerűbb színjátszásra volt szüksége. Jelentős vállalkozása, hogy kiadta apja munkáit.

Krecsányi Ignác — színész, színigazgató (lásd: a Naplók, emlékezések, jegyzetanyagában 216. old.).

1878 Egressy Ákos — — Egressy Etelkéhez

Lh.: OSzK, Kézirattár

Egressy Etelka (1834—1909) — Egressy Gábor lánya.

Zrínyi — valószínűleg Korner drámájára utal vagy az ennek alapján írt „zeneképre”, August Adelburg művére, melyet a Nemzeti Színház 1868-ban mutatott be.

1878 Molnár György — — Gáspár Imréhez

Lh.: OSzK, Kézirattár

Gáspár Imre (1854—1910) — Költő, műfordító és újságíró, színházi szakcikkeket is írt.

1881 Erdélyi Marietta — — Prielle Kornéliához

Lh.: OSzK, Kézirattár

Erdélyi Marietta (1851—1928) — pályáját énekesnőként kezdte, tagja volt a lipcsei és a bécsi operának. 1878-ban Kolozsvárra szerződött, majd igazgató lett. Járt a társulatával Szabadkán, Zomborban, Nagybecskerekén, Újvidéken. Az „oly egyén”, „az az illető művezető” utalás valószínűleg Molnár Györgyre vonatkozik. (Vesd össze Molnár emlékirataival.)

1891 Jászai Mari — — Mihalisi Mimihez

Lh.: OSzK, Kézirattár

Jászai Mari (1850—1926) — színésznő, a klasszikus tragédiák nőalakjainak legjobb magyar megtestesítője. Viszontagságos élet- és pályakezdés után 1871-től kezdve a Nemzeti Színház tagja. Elsőnek alakította a magyar színpadon az antik tragédiák hőseit (*Antigone*, *Elektra*); a világirodalom nagy nőalakjainak felülmúlhatatlan életrekeltője. Emlékiratai Déryné emlékezéseivel vetekednek. Sokat vendégszerepelt vidéken, Szabadkán 1888-ban és 1891-ben, Nagybecskerekén és Kikindán pedig 1892-ben.

1893 Sziebenburger Károly — — Rakodczay Pálhoz

Lh.: OSzK, Kézirattár

Sziebenburger Károly (1849—1905) — tanár, újságíró, szerkesztő, színikritikus, sokáig színibizottsági tag, és — a vidéki művelődési élet ma már kuriózumként ható komikus ellentmondásaként — az önkéntes tűzoltók főparancsnoka. A század-

vég és a XX. század eleji Szabadka egyik ismert alakja, a vidéki élet sajátos figurája, a művelődési körülmények megannyi ellentmondásával. Kosztolányi diákkori naplójában például ezt olvashatjuk róla: „Színésznők körül kuncsorgó tanár”, majd egy nyilván utólagos, zárójeles megjegyzés következik: „Az Aranysárkány egy alakja”. Munk Arthur önéletrajzi regényében, a Köszönöm, addig is...-ban is találkozunk Sziebenburger alakjával: „... az öreg szívesen viselte egyenruháját, különösen ha szép, fiatal színésznők körül legyeskedett.” Milkó Izidor szintén írt róla, ő említi hogy „két kötet tárca is jelent meg tőle. Tréfás dolgok, amelyeknek csak az a hibájuk volt, hogy csak ebben a városban értették meg őket, és itt sem minden utcában és minden társadalmi körben”. Tehát ő sem túlságosan kedvezően nyilatkozik Sziebenburger írói tehetségéről, bár elismeri a művelődési életben kifejtett jelentős szerepét és szelíd emberi természetét meg nagy ügyszeretetét, amellyel a színházért rajongott. Sokkal kedvezőbben írt róla Braun Henrik a Bácskai Hírlap szerkesztője: „Szerelmében vagy direktorában csalódott primadonna; kóristanő, kit a karmester szekíroz; direktor, ki szubvencióját rendesen nem kapja; drámai szende, kitől a legjobb szerepeit harácsolja el a naiva; rendező, kinek görögtüzét oltja el a főparancsnok, mind Tátihoz — így hívták városszerte Sziebenburgert — szaladt, mind tőle kért segítséget, és a mi örökifjú Tátink segít mindenkin, békét parancsol.”

Dramáírással is próbálkozott. Vak Bottyán című művét Szabadkán és még vagy húsz vidéki színházban játszották mérsékelt sikerrel.

1893(?) **Özv. Vojnits Fábiánné — — Rakodczay Pálhoz**

Lh.: OSzK, Kézirattár

A levelet özvegy Vojnits Fábiánné — az ismert szabadkai közéleti férfi felesége — írta.

Halmai Imre (1848—?), jellemszínész, rendező, színigazgató, Újvidéken 1885 és 1897 között többször járt, Zomborban az 1889/90. évi idényben, Szabadkán 1894 és 1896 között, Nagybécskereken pedig 1895-ben; az utóbbi helyen jegyezték fel nagysikerű Shakespeare-ciklusát, melyben többek között a Hamletet és az Othellót is színre vitte.

1893 **Rakodczay Pál — — Mátray Józsefnéhez**

Lh.: OSzK, Kézirattár

1894 **Jámbor Pál (Hiador) — — Rakodczay Pálhoz**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Jámbor Pál, Hiador (1821—1897) — Óbecsei káplánként kezdett verselni, a Honderúbe írt, a szabadságharc alatt a közoktatási minisztériumban dolgozott, majd Párizsba menekült. Visszatérése után Szabadkán telepedett le, ahol többek között gimnáziumi igazgató. Több drámát írt, melyeket főleg Szabadkán játszottak. Ismertebb művei: Törvénytelen vér, Nagy Sán-

dor, A féltékeny férj, A koszorú, A milliomoslány. Ebben a levélben a Törvénytelen vér című művéről van szó, 1866-ban írta, Corvin Jánosról szól.

ZOMBOR

1887 **Rakodczay Pál — — Prielle Kornéliához**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Rakodczay Pál (1856—1921) — színész, színigazgató, színház-történész. Kora egyik sajátos alakja. Vidéken volt színész és színigazgató, 39 városban járt társulatával, amely a kor vidéki együttesei között az egyik legszínvonalasabb, legigényesebb. Vidéken a Shakespeare-kultusz úttörője. Nagy körültekintéssel szervezte-rendezte meg előadásait. Zomborban két, Szabadkán egy ízben kapta meg a színházat, bár az utóbbi helyre többször is pályázott. Jelentősek színésztörténeti és elméleti munkái: A színészet rendszere, Jászai Mari mint Elektra, Prielle Kornélia élete és művészete, Szigligeti Ede élete és művészete, Egressy Gábor élete és kora.

Chamillac — Octave Feuillet (1821—1890) francia regény- és drámaíró, a nagyvilági életet és erkölcsi viszonyokat elegáns stílusban, felszínesen ábrázoló író színműve.

Angyal Ilka — operetténekesnő, naiva (l. a Levelek jegyzet-anyagában, 248. old.).

A 47. cikk — Adolphe Belot (1829—1890), francia regény- és drámaíró műve, a Nemzeti Színház 1878-ban mutatta be.

Aesopus — Rákosi Jenő (1842—1929) ötfelvonásos vígjátéka, a Nemzeti Színház Szigligeti rendezésében 1866-ban mutatta be.

Odette — Victorien Sardou (1831—1908) vígjátéka. Paulay fordításában a Nemzeti Színház 1882-ben mutatta be.

ensemble — együttes, színtársulat, összhatás; itt az utóbbi.

1887 A színügyi bizottság — — Rakodczay Pálhoz

Lh.: OSzK, Kézirattár

A Rakodczay-hagyatékban megtalálható a színügyi bizottság ülésének jegyzőkönyvi kivonata is, amelyben többek között ez olvasható: „Azon előterjesztést teszi (tudniillik a színügyi bizottság), melyen a polgármester elnökölt, miszerint Rakodczay Pál színiigazgatóval kötött szerződést azonnal felbontottak oly hozzájárulással nyilvánítsa, hogy a második tíz előadásos bérlet leteltével a további előadások beszüntessenek.”

Cigánybáró — operett, Jókai Mór műve nyomán írta Ignác Schnitzer (1839—1921), zenéjét szerezte Johann Strauss. Mind a századvég társulatainak, mind a kor közönségének egyik kedvelt, népszerű műve, később is sokszor felújították.

A fekete dominó — opera három felvonásban, zenéjét Eugene Scribe szövegére Auber Daniel Francois írta.

1887 **Prielle Kornélia — — Rakodczay Pálhoz**

Lh.: OSzK, Kézirattár

A holt szív — Leo Castelnovo (1835—1917) olasz író, költő, politikus háromfelvonásos színműve; a Nemzeti Színház Csepregy Lajos fordításában 1875-ben mutatta be.

Gauthier Margit — (másként: A kaméliás hölgy). Ifjú Alexandre Dumas (1824—1895) ötfelvonásos színműve. A kaméliás hölgy „szentimentális dráma Gauthier Margit, a tiszta lelkű tüdőbeteg kurtizán történetéről”, még ma is nagy kasszasiker. Operaváltozata szintén ismert és népszerű: Verdi *Traviatája*. A színművet magyarra Bulyovszky Lilla fordításában és Szentpétery Zsigmond rendezésében a Nemzeti Színház 1855-ben mutatta be, azóta sokszor felújították.

Ahol unatkoznak — Eduard Pailleron (1834—1899) francia író vígjátéka. A szerző a francia jellemvígjáték ismert művelője volt, ebben a művében a „pedáns tudákosság” és a „preciozkodás” komédiáját adja.

1887 **Feleki Miklós — — Rakodczay Pálhoz**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Feleki Miklós (1818—1902) — drámai színész, rendező és vidéki színigazgató. 1838-ban csapott fel színésznek, 1846-ban maga szervez társulatot, amellyel bejárta Kolozsvárt, Aradot, Nagyváradot, Temesvárt és Torontál vármegyét. Játékát sok-

oldalúság jellemezte, nem volt külön szerepköre, minden feladatot tehetséggel oldott meg. Drámaírással és darabfordítással is foglalkozott.

A szóban forgó Rakodczay-levélnek, amit Felekihez, írt nem sikerült a nyomára jutni.

1891 **Veszprémi Jenőné — — Rakodczay Pálhoz**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Veszpréminé, Ágh Ilona (1860—?), színésznő fiatal hősnő, társalgási színésznői szerepkörrel.

Fenelányok — Lukácsy Sándor (1835—1907) színműve. A szerző Vereshajú című népszínműve nemcsak a magyar, hanem a múlt századi szerb társulatok műsorán is szerepelt.

Szegény Jonathán — Karl Millöcker (1842—1899) operettje.

1892 **Dr. Gertinger Pál — — Rakodczay Pálhoz**

Lh.: OSzK, Kézirattár

színikerület — A színikerület rendszer a vidéki társulatok működését szabályozó területi beosztás, amely 1879-től létezett. A színikerületekben az egyes színigazgatók csak az előre meghatározott városokban és községekben működhettek, amelyek együttesét színikerületnek, egyes helységeit állomáshelynek nevezték. Megkülönböztettek őszi állomást, ahol a társulat

műsorát betanulta és bemutatta, téli állomást, ahol áttelelt és műsorát kibővítette, és végül tavaszi állomást, ahol új betanulásra már ritkán került sor. A társulatok színvonala és a beosztott helységek nagysága szerint volt első-, másod-, harmad- és negyedrendű kerület. Különben az évek során a színikerületek kiterjedése, nagysága elég gyakran változott. Aínházttörténet még megoldandó feladatai közé tartozik a színikerületi rendszer pontos leírása.

1892 Rakodczay Pál — — Prielle Kornéliához

Lh.: OSzK, Kézirattár

1895 Laczkó Aranka — — Rakodczay Pálhoz

Lh.: OSzK, Kézirattár

Laczkó Aranka (1861—?) — színésznő, eleinte drámai szende és hősnő, majd anya-szerepekben jeleskedett. Rakodczayval az 1892/93-as évadban volt Zomborban, ahol az 1894/95-ös évadban ifjú Polgár Károly társulatával is szerepelt.

mostani igazgató — Káich Katalin A zombori magyar színművészet története és repertórium címmű munkájából láthatjuk, hogy Laczkó Aranka megjegyzése Füredy Károly igazgatóra vonatkozik, aki 1895 novemberétől 1896 februárjáig tartózkodott Zomborban.

1878 **Prielle Lilla — — Prielle Kornéliához**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Prielle Lilla (1834—1877) — a Prielle-család másik színész-tagja, Kornélia testvére, Rónai Gyula színész felesége. Korának egyik elismert vidéki színésznője. Tagja volt a városainkban felbukkanó társulatoknak.

proporcio — részesedés

1898 **Deréki Antal — — Gulyás Menyhérthez**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Deréki Antal — (l. a Naplók, emlékezések jegyzetanyagában, 227. old.).

Gulyás Menyhért (1875—?) — színész, színigazgató, első szerződése Szabadkára szólt, Pesti Ihász Lajos társulatához mint „cselszövő színész és siheder”. Később Rakodczay társulatában is játszott. Jó vidéki rendező volt.

Viola József (1858—?) — baritonénekes, nagyobb vidéki színpadokon működött, főleg klasszikus operettekben és népszínművekben lépett fel.

Ferenczy Frigyes (1869—?) — színész, rendező, 1892-ben Rakodczay Pál társulatában szerepelt, itt kezdte a színészi pá-

lyát, majd Szabadkán is fellépett. Később főrendező Szegeden, utána a budapesti Opera illetve az Operettszínház rendezője.

Sárga csikó — Csepreghy Ferenc (1842—1880) népszínműve, a múlt század nagy színpadi sikere.

Rip — operett, teljes címe: Ripp van Winkle (Planquette zenéje), gyakori műsordarab volt.

Az ördög mátkája — Géczy István (1860—1936) népszínműve, zenéjét Dankó Pista szerezte.

Talmi hercegnő — operett. Szerzői: Makai Emil, Kövessy Albert és Honti József.

NAGYBECSKEREK (ZRENJANIN)

1884 **Molnár György** — — **Nikolits Döméhez**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Nikolits Döme (1851—1930) — ügyvéd, színműírással is foglalkozott Leányrablás címmel román tárgyú népszínművet írt.

Mosonyi Mannsberger Károly (1832—1911) — a századvég nem éppen legjobb nevű vidéki igazgatója. 1883-ban Szabadkán járt társulatával, 1884-ben is megpályázta az ottani színházat, de nem kapta meg. Még az évben Becskereken vendégszerepelt. 1885-ben Zomborban játszott társulatával.

A király házasodik — Tóth Kálmán (1831—1881) történelmi tárgyú vígjátéka, a Nemzeti Színház 1863-ban mutatta be.

Don Caesar — Dumanoir Philipp-Francois (1806—1865) és D'en-nery Adolphe (1811—1899) vígjátéka. Teljes címe: *Don Caesar de Basan*.

Verd-verd ... — részletek a Lear király első felvonásának negyedik színéből. A pontos szöveg Vörösmarty fordításában: „Ó, Lear, Lear, Lear! verd e kaput (Fejét vervén) Mely dőreséged előtt utat nyitott, Midőn eszed kiment ...”

Manczi direktor — Mosonyi Károlyt hívták így a színészek.

1888 **Angyal Ilka — — Rakodczay Pálhoz**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Angyal Ilka (1867—?) — kardalosként kezdte a színészi pályát, majd operettszerepben játszott, később mint drámai színésznő szerepelt nagyobb vidéki társulatoknál. A pesti Magyar Színházban is fellépett.

1890 **Veszprémi Jenő — — Rakodczay Pálhoz**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Valószínűleg Jeszenszky Dezső társulatáról van szó, cz időzött akkortájt Nagybecskerekén.

Veszprémy Jenő (1861—1895) színész, színikazgató, Zomborban az 1891/92-es évadban működött.

Haramiák — F. Schiller színműve, 1781-ben írta; a Nemzeti Színház 1837-ben, működése első évében színrevitte.

Dobó Katica — (vagy: Az egri szép napok) Tóth Kálmán népszínműve; a Nemzeti Színház, Szigligeti Ede rendezésében, 1861-ben játszotta először.

1903 **Felekiné Munkácsy Flóra — — Menzer Lipóthoz**

Lh.: Munkácsy Flóra levele megjelent a nagybecskereki Torontál c. napilap 1906. november 6-i számában, a színésznőről megemlékezésként írt tárcában, Menzer Lipót — aki fiatal korában személyesen ismerte a század derekán a városban játszó színésznőt — torontál megyei főpénztáros közlésében.

Felekiné Munkácsy Flóra (1836—1906) — színésznő. Vándorszínészek gyermeke volt, fiatalon kezdett játszani, már 18 évesen a Nemzeti Színházhoz került. Szépsége közismert volt, Jókai róla mintázta az Egy magyar nábob Mayer Fannyját. Klasszikus és társadalmi színművek hősnőit formálta meg, főbb szerepei: Júlia, Desdemona, Ophélia, Stuart Mária, Melinda. Nagybecskereken az ötvenes években Prielle Kornéliával játszott együtt.

NAGYKIKINDA
(KIKINDA)

1882 **Molnár György — — Gáspár Imréhez**

Lh.: OSzK, Kézirattár

Befejezetlen levél, a vége hiányzik.

Gáspár Imre — (l. a Levelek, jegyzetanyagában 237. old.).

Hubay Gusztáv (1825—1908) — előbb színész, majd színigazgató. 1867-ben Szabadkán vendégszerepel, ottani működésének emlékét egy színházi zsebkönyv is őrzi. Többször — 1868-ban, 1870-ben, 1880-ban — pályázott a szabadkai színházra. Főleg kisebb társulatokat vezetett.

ZÁGRÁB

1860 **Prielle Péter — — Prielle Kornéliához**

Lh.: OSzK, Kézirattár

A XIX. század elején indult vándorlás folyamán magyar nyelvű társulatok játszottak időnként Horvátország nagyobb városaiban (Zágráb, Varaždin, Eszék, Karlovac, Rijeka, Čakovec, Križevci). Különösen értékes ilyen vonatkozásban Balog István naplója (l. ott), aki 1827. évi zágrábi, čakoveci, varaždini vendégszerepléséről ír. Balog után még több esetben jártak társulatok a horvát városokban. 1860-ban Reszler István társulata járt Zágrábban, Havi Mihály pedig Rijekán vendégszerepelt.